KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A modern nyelvtanárok kongresszusa Párizsban.

A pædagogia történetében szinte páratlanul áll az a heves küzdelem, amely a modern nyelvek tanítása terén az utolsó negyedszázadban lefolyt. Részt vettek benne nemcsak a szakemberek, tőlük szokatlan hevességgel és ritka lelkesedéssel, hanem beleavatkoztak a küzdelembe még oly tudósok is, akik a philologiától távol állnak, mint pl. Ostwald, a hires kemikus. A nagyközönség pedig úgy is mint szülők, úgy is mint tanítványok, élénk figyelemmel és érdeklődéssel kísérték azokat a törekvéseket, melyek az annyira *áhitozott* nyelvtudást nagyobbá és könnyebbé akarják tenni.

E küzdelmek lefolyása és annak különböző fázisai rendkívül tanulságosak a pædagógiai reformok fejlődésére nézve. A reform eleinte gyökeres változást kivánt. Elvetette az eddig használt eszközöket és azokat ujakkal akarta pótolni. A tulbuzgó mesteremberek azonban csakhamar belátták, hogy az egyik-másik eldobott szerszámot nem igen nélkülözhetik és sorban előszedik ismét a grammatikát, a fordítást, a szótárt, és dolgoznak vele: de *másképen, ügyesebben, gazdaságosabban, új módszerrel.* A régi eljárás hívei ujjongnak és nevetnek, pedig nincs igazuk, mert a lényeg nem a szerszámban, hanem annak használati módjában van.

A nyelvtanítás történetében a fejlődés különböző fázisait a «Deutscher Neuphilologen-Verband» által rendezett és két évenként tartott «Neuphilologen-Tage» jelezték. A leghatásosabb volt a reform Franciaországban, melynek egységes tanügyi kormányzata képes volt az újításokat «méthode directe» név alatt az egész országra kiterjeszteni. Természetes, hogy a hivatalos befolyás a maga erejénél fogva az országban mind több és több hivőt nevelt a maga módszerének, és ezeknek számát még szaporította az a szép siker, amelyet az utóbbi évtizedben a módszer mesterei a tanításban elértek. E hivők tömörültek és megalakították a «Société des professeurs des langues vivantes de l'enseignement public» című egyesületet, amely alkalmasnak találta az időt arra, hogy a nyelvtanítás helyes módszerének végleges megállapítására nemzetközi kongresszuson egybegyűjtse a modern nyelvek tanárait.

Hogy a modern nyelvek tanításának módszere mily aktuális, hogy az idevágó reformok mennyire érdeklik a pædagogusokat és hogy mily erős a vágy a nyelvek eredményesebb tanítására, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy ez az I. kongresszus mindjárt 600 tagot számlált, köztük egyetemi tanárok, mint: Becker F. A. Stengel, Karl Breul, Brunot stb. és más magasabb tanügyi közegek. Magyarországból nyolcan voltunk künn. U. m. Arató Jolán kisasszony, *Otrók Mihaly* igazgató, *Vujsz János*, jelenleg Párisban tartózkodó tanár, *Balassa József*, *Bürner Sándor*, *Chovancsák István* és *Kaiblinger Fülöp* tanárok; az utóbbi kettőt a székesfőváros tanácsa küldte ki. E sorok írója képviselte az Országos Tanáregyesület kebelében alakult Modern-philológiai Szakbizottságot.

A vezetést természetesen a franciák tartották a kezükben, már tekintélyes számuknál fogva is; de igen élénk részt vettek az angolok és a németek is; közülök Max Walter a frankfurti Musterschule (Realgymnasium) igazgatója és dr. Wendt hamburgi tanár, a reform német vezérei, továbbá az angol Atkinson, kinek First latin book-ját magyarra is átdolgozták, váltak ki.

A tanárképzést tárgyalva szó volt azoknak 1. philologiai és phonétikai kiképzéséről 2. irodalmi és filozófiai előkészítéséről és végül 3. pædagogiai (profesionnelle) képzésükről. Élénk vita fejlődött mindjárt a tárgyalások elején afölött a kérdés felett, vajjon szüksége van-e a modern nyelvtanárnak, és ha igen, mily mértékben van szüksége a történeti nyelvtanra? Az előadók nagyrésze egyetemi tanár lévén, természetesen a maga szakmájának nagy fontosságot tulajdonított és féltő lelkesedéssel beszélt róla. Így Piquet, (francia), Breul, (angol), Bouvier (Genéve), Stengel (német). Mindnyájan megegyeztek abban, hogy a történeti nyelvtan beható ismerésére szüksége van a modern nyelvtanárnak a mai formák megértése, régi szövegek olvashatása és a nyelvek fejlődésének megismerése céljából. Ennek a kimondása és sürgetése úgy nálunk, mint Németországban nem lényeges, mert hiszen a történelmi nyelvtan az egyetemeken megfelelő méltatásban részesült, de a francia és angolhoni modern nyelvészek nem hatoltak be eddig eléggé a régi nyelv ismeretébe. Érdekes volt hallani a német reformerek tiltakozását a történelmi nyelvtan ellen, mert talán tultömték őket vele, míg az angol és francia reformerek annak behozatala mellett szavaztak, mert hiszen náluk eddig mellőzték ezt a disciplinát.

A modern nyelvtanítás egyik hatalmas segédeszköze a fonétika; hiszen épen fonetikusok voltak azok, akik először hangoztatták a nyelvtanítás reformját (Viëter, Sweet) és a fonétikának túlkapásai jellemzik a reform első időszakát. Voltak iskolák, ahol az első félév-

ben kizárólag azzal foglalkoztak, hogy anatomiailag megmagyarázták a tanulóknak a beszélő szerv szerkezetét, az egyes hangok keletkezése helyét, az artikuláció módját, a hangsúlyozás törvényeit stb. Hirdették mindenütt a direkt vagyis szabályok nélküli nyelvtanítást és kezdték elméleti magyarázatokkal. A szakember tulbuzgósága mutatkozott Zünd-Burguet fonetikus javaslataiban is. Ez az ifjú tudós úgy látszik ellenfele a híres Passy-nak, aki megelégszik a fonetikai átírással és az artikuláció helyének megmutatásával, míg ő, mint a Collège de France fonetikai laboratoriumának volt aszistense, külső szerszámok és ellenőrző eszközök igénybevételét tartja szükségesnek úgy a tanárra, mint a tanulóra nézve. Én azt hiszem, hogy éppen ebben áll a tévedése; a tanuló főképen *utánozza* a tanár kiejtését és csak egyes hangzóknál említsük meg a képzés módját is. A tanárok gyakorlati fonétikai ismeretei azonban lehetőleg tökéletesek legyenek.

A tanárok pædagógiai kiképzéséről szólva igen kedvesen értekezett *Legouis* úr, a párizsi egyetem tanára arról a kérdésről, hogyan lehet a magasabb egyetemi tanulmányokat összeegyeztetni a mi tanítási munkánkkal. Hangoztatta, hogy a tanításnak a magasabb osztályokban irodalminak kell lenni, és ha az, akkor értékesíthetjük benne irodalomtörténeti, æsthetikai, ethikai, psychologiai és philosophai ismereteinket is; szóval belefektethetjük egész műveltebb egyéniségünket is; az alsóbb osztályokban való tanításnál pedig valamely szigorú határozott módszernek követése és a vele elért eredményeknek folytonos megfigyelése és az eredménytelenségekből a tanulságoknak leszürése: ezek mind oly motivumok, melyek egy magasabb képzettségű és mélyebben gondolkozó egyéniség lelkét is ébren tarthatják, akkor, mikor a nyelvtanításnak különben terhes munkájával van megbízva. Nem tudom, hogy általában milyen hatást gyakoroltak ezek a fejtegetések a hallgatóságra, csak annyit konstatáltam, hogy bennem mesterségemmel kötött barátságomat csak szorosabbra fűzték. Azután kimondta a kongresszus, hogy a modern nyelvi tanárok számára az egyetemeken methodologiai előadások tartását feltétlenül szükségesnek véli.

Lefolyásában a legérdekesebb és eredményeiben a legértékesebb volt a második nap, mert ezen a napon foglalkoztak a tulajdonképeni tanítással, napirendre tűzvén azokat a kérdéseket, melyek az iskolai nyelvoktatás tantervére és ennek módszereire vonatkoznak. A kongresszus programmján felvetett kérdések mutatják, hogy menynyire tévedésben vannak azok a pædagogusok és nem-pædagogusok, akik azt hiszik, hogy a direkt módszerben a grammatika semmilyen, vagy legfeljebb alárendelt szerepet játszik; viszont tévednek azok a nyelvtanárok, akik a grammatika ismét előtérbe nyomulása miatt a direkt-módszer csődjét hirdetik. A direkt-módszer lényege nem az

anyanyelv kiküszöbölése, sem a nyelvtan mellőzése, amit nálunk, ahol a direkt-módszer kigúnyolására oly nagy a hajlandóság, nem lehet eléggé hangoztatni.

A nyelvtan, főképen az igéknek, mint a mondatok leglényegesebb alkotó elemének tanítására és begyakorlására vonatkozólag, számtalan közlemény érkezett a kongresszus vezetőségéhez. Ezen beérkezett közlemények összefoglaló előterjesztésével a vezetőség két tagja bizatott meg: az egyik *Kahn* E. asszony, a Versailles-i leánylycée tanárnője, aki a grammatikáról általában és *Bourgogne* L. úr a Lycée Condorcet tanára, ki az ige tanításáról különösen értekezett. A Kahn E. asszony által feldolgozott 13 tanulmány közé tartozik dr. Kemény Ferenc főreáliskolai igazgatónak munkálata.

Kahn E. asszony a beküldött munkálatok alapján a következő pontokat terjeszti a kongresszus elé elfogadás céljából:

1. Kívánatos, hogy a tantervek egy pontosan meghatározott nyelvtani anyagot állapítsanak meg a tanulmányok minden időszakára.

2. A tanítás első két évében a nyelvtan tanítása összekapcsolandó a szókincs tanításával; külön nyelvtani óráknak csak a felsőbb osztályokban van helye. Az első két évben a nyelvtan a szókincstől függőleg taníttassék, a felsőbb osztályokban az olvasott szöveggel kapcsolatban, alkalomszerűen.

3. A nyelvtani ismeretek ébren tartandók az olvasmányok, a szöveg nyelvtani elemzése, írásbeli és szóbeli gyakorlatok és nyelvtani füzet módszeres használata által.

4. Az idegen nyelvet minél sűrűbben kell használni, még a nyelvtani szabályok megfogalmazásában és azok megtanulásában is, de igénybe kell venni az anyanyelvet is, valahányszor az idegen nyelv felesleges nehézségeket okozna. (Nézetem szerint ily felesleges nehézségeket okoz a nyelvtan tanítása egyáltalában az alsó fokon. Én tehát azt tartom, hogy ezen a fokon a nyelvtant az anyanyelven kell tanítani.)

5. Nagyon kívánatos volna a nyelvtani terminologiának egységesítése az összes nyelvekre vonatkozólag.

Brunot Ferdinand egyetemi tanár mélyreható fejtegetései után a kongresszus még kimondotta, hogy az alsó fokon a tanítás alapja a nyelvtan legyen, de nem abban a régi értelemben, hogy a tanulónak szabályokat és paradigmákat kelljen betanulnia, hanem hogy a tanár a nyelvanyagot mindig bizonyos grammatikai törvény szempontjából nyújtsa, úgy, hogy a tanuló agyában a nyelvtani forma öntudatlanul is asszociálódjék az illető forma jelentésével.

Az igék tanítását illetőleg a kongresszus rendezői a következő kérdéseket intézték a résztvevőkhöz: Hogyan érteti meg ön a tanulók-

kal az igeidők és igemódok használatát? — Igen sikerült feleleteket kaptunk erre a kérdésre *Walter* frankfurti igazgatótól és *Simonnet* francia tanártól, a híres Schweizer-féle Német-Nyelvkönyvek társszerzőjétől. Mindketten a Gouin series — módszeréből vett cselekvénysorozatokat tartják legalkalmasabbnak az igeragozás begyakorlására. Pl. kihivok egy tanulót a táblához és iratok vele. Ezt a cselekvényt felbontom részleteire, így kapom a következő cselekvény-sorozatot: Ich stehe auf, ich trete aus der Bank, ich gehe zur Tafel stb. Ezeket a mondatokat a cselekvéssel kapcsolatban elmondja a cselekvő, egy másik tanuló odaszól a cselekvőnek: du stehst auf, du trittst aus der Bank stb. Egy harmadik tanuló a cselekvőről beszélve, mondja: Paul steht auf stb. Ily gyakorlatok mellett a tanulók biztosan megismerik a személy változásával járó alaktani változást. Ha aztán később, egynéhány hónap mulva, a múlt időt akarjuk a tanulókkal megértetni, akkor a cselekvény-sorozat élére teszünk valamely időhatározót: gestern, vor einer halben Stunde stb., ez a gyermek lelkében a múltnak az érzetét ébrentartja és így világos lesz előtte, hogy mi az *oka* az Imperfekt-nek vagy Perfekt-nek.

Legértékesebbnek tartom azokat a pontokat, melyeket Bourgogne L. úr terjesztett elénk, azon munkálatok alapján, melyek a módszerről általában beérkeztek. E pontok mind a reform, szorosabban véve a direkt-módszer elveinek felelnek meg, a helyesen értelmezett direkt-módszernek, mely véleményem szerint semmi egyéb, mint az indukciónak és gyakorlás elvének bevivése a nyelvtanításba. Vannak köztük oly követelmények, melyek szinte banalisaknak látszanak, de amelyeket nem lehet eléggé ismételni. Ilyenek:

Nem szabad összetéveszteni valamely szabálynak elmondását vagy egy paradigma ledarálását, azzal a képességgel, hogy azt használjuk. Ezt a képességet csak a folytonos gyakorlat adhatja meg. Az igealakokat mindig teljes értelmű mondatokban ragozzuk. A fokozatokat, melyek az igealakok tanításának egymásutánjára nézve irányadók, a következő elvek adják meg: *a)* gyakoriság, *b)* egyszerűség, *c)* hasonlóság (analogie), *d)* alkalmazkodás a gyermek lelki világához: először az iskolai életből, azután a családi életből vett példák és így tovább.

Az anyanyelv használatára nézve a vélemények eltérők: némelyek szerint a két nyelv összehasonlítása csak zavarokat okozhat; mások az anyanyelvvel való összehasonlítást hasznosnak és szükségesnek tartják, különösen a tanítás alsó fokán.

A harmadik nap programmjának főpontja ez volt: oly kérdések tárgyalása, melyek az élőnyelveknek az iskolán kívül és az iskola után való tanítására vonatkoznak, úgy Franciaországban mint

a többi államokban. Itt a tárgyalások mindinkább veszítettek nemzetközi jellegükből. Az előadók kizárólag franciák voltak és a javaslatok nagy része francia viszonyokra vonatkoztak. Az előadások inkább ismertették az idegen-nyelvek terjesztését célzó francia intézményeket és bennünket csak annyiban érdekelhetnek, amennyiben hasonló intézmények létesítésére buzdíthatnak. Határozottan meglátszott e tárgyaláson, hogy az érdeklődés és a hallgatóság türelme már megcsappant. Az idő rövidsége miatt az előadók nem terjesztették elő elaboratumaikat, hanem egyszerűen utaltak a nyomtatott programmon közzétett javaslataikra és az elnök is mind szűkebbre szabta a hozzászólás terjedelmét.

Az első pont volt: *Correspondance interscolaire.*

Mielle, a Tarbes-i lycée professora, ismertette azokat az intézkedéseket, amelyeket eddig megtettek a tanulóknak idegennyelvi levelezésének közvetítésére. A legnevezetesebb ilyfajta szövetség a *Comrades All*

Bizonyos, hogy a tanulók érdeklődését az ily levelezés rendkívüli módon fejleszti, hogy úgy nyelvi, mint kulturális ismereteit hasznosan gazdagítja, és hogy ez az intézmény már korán kifejleszti a tanulókban a nemesebb értelemben vett nemzetközi együttérzést, de azt hiszem, hogy hazánkban erre hiányzik az a feltétel, hogy a külföldön akárki is törődnék a mi nyelvünk elsajátításával és ha akadnak levelező német vagy francia tanulók, azokat hazánk kulturális viszonyai érdeklik és az a nemes gondolkozás vezeti őket, hogy az ő nyelvük terjesztése érdekében tehetnek valamit. Ezzel kapcsolatban felmerült az a kérdés, hogy vajjon kivánható az osztály tanárától, hogy e levelezés nemcsak közvetítse, hanem hogy azt állandóan irányítsa és hogy a leveleket átnézze és kijavítsa. Wendt a németek legértelmesebb képviselője úgy találta, hogy a mi feladatunk sokkal komolyabb, sokkal fontosabb, semhogy a tanár erejét az ily játékokra túlságosan igénybe vegyük. Elég, ha a tanulóknak az alkalmakat megszerzi, de ne követeljük tőle, hogy úgyis terhes munkáját az ily hasznos, de mégis másodrangú feladatok megnehezítsék. Ezt az alkalmat felhasználtam arra, hogy nézetemet a középiskolai nyelvtanításról kifejtsem: a nyelvtanításnak a tömeges oktatás mellett elsősorban irodalminak kell lenni. Az illető nemzet műveinek megértése, és eszméinek ismertetése az a cél, amelynek elérésére első sorban kell törekednünk. Igaz, hogy a különböző segédeszközök, mint szemléltetés, a társalgás, a levelezés a nyelvkincset gazdagítják, de minél korábban kell foglalkozni oly olvasmányokkal, amelyek a nyelvkincs gyarapítása mellett a tanulók lelki műveltségét is fejlesztik. Akkor örülök leginkább tanításomnak, ha volt tanítványaimtól azt hallhatom, hogy az érettségi után ennyi és ennyi francia vagy német

drámát, regényt vagy filozófiai munkát olvastak el. *Kedvet és képességet* adni az ifjaknak arra, hogy az illető nyelven írt irodalmi műveket olvassanak, ez a legmagasabb cél, amit tanítványainkkal a középiskolában elérhetünk. Minden munka, melyet nem erre a célra fordítanak, hiábavaló.

A nap második főpontja a *Bourses de voyage,* és *échange des enfants,* az utazási ösztöndíjak és a gyermekcsere kérdése. Itt t. i. a tanulók számára nyujtandó vakációra szóló utazási ösztöndíjakra kell gondolnunk. M. *Gérard,* a Lycée Michelet tanárának előterjesztéséből megtudjuk, hogy Franciaországban jelenleg 101 alapítvány van, amely tanulóknak lehetővé teszi a külföldi tartózkodást tisztán a nyelv elsajátítása érdekében; ezeket a díjakat részint az állam, részint a városok, gyakran a kereskedelmi kamarák, több esetben a Volt tanítványok egyesületei nyujtják. Előterjesztéséből megtudjuk, hogy Németországban és Franciaországban léteznek intézetek, koloniák, ahol az illető nyelv megtanulására a legkedvezőbb helyzeteket teremtik. — Kivánatos, hogy az állam külföldi ösztöndíjak alapításával a vagyonosabb szülőket is figyelmeztesse ennek a nevelési és művelődési eszköznek nagy horderejére.

Foglalkoztak továbbá azon eszközökkel és intézményekkel, melyekkel a középiskolában már szerzett nyelvismereteket ébren tartani és továbbfejleszteni lehet. Ilyenek: tanfolyamok a főiskolákon, és a városokban felnőttek számára, előadások idegen nemzet képviselői részéről, társalgási csoportok, idegen nyelvi könyvtárak és olvasási órák stb.

A már lankadó érdeklődést ismét felfrissítette *Willmotte* úr a lüttichi egyetem tanára, aki mult télen nálunk is járt; a közfigyelmet nem annyira tárgyának (a francia iskolák külföldön) köszönhette, hanem szép, folyékony, művészi előadásának és érdekes megjelenésének.

Szó volt még az egyetemeken működő lektorok ügyéről, azok előképzettségéről és feladatáról. A kongresszistáknak csak kis töredékét érdeklődő idevágó tárgyalások elnyujtásától csak az a javaslat mentett meg, hogy alakíttassék egy külön bizottság, melyben minden nemzet képviseltessék, hogy ez a bizottság a maga körében intézze e lektorok ügyeit. Magyar részről *Otrók Mihály* felsőbb leányiskolai igazgató jutott e nemzetközi bizottságba.

A délelőtt folyamán külön csoportban és teremben üléseztek az elemi iskolai tanítók, hogy egyrészről a felsőbb elemi iskolákban az idegen nyelvek, másrészről a bretagnei és baszk elemi iskolákban a francia nyelv tanításának legsikeresebb módjáról tanácskozzanak.

A tárgysorozat — és a kongresszus is — ezek után kimerülvén, az elnök szombat délelőtt elbocsátott bennünket, hogy a délutáni ünnepélyes záróülésre felüdülve ismét összegyűljünk. Ez a záróülés valóban üdítő

és felemelő hatással volt az egész gyülekezetre és méltó befejezése annak az arányaiban nagyszabású és lefolyásában igazán előkelő és nyugodt kongresszusnak. Az elnöki széken *Jules Gautier* ült, a francia középiskolák főfelügyelője. Már tiszteletgerjesztő külsejével is magára vonta mindnyájunk figyelmét és az a figyelem valóban megfeszült, amikor stílusának ragyogásával és gondolatainak tartalmával hatott a kongresszus tagjaira. Örömmel konstatálta, hogy ez a kongresszus diadalra vitte a helyesen értelmezett direkt módszert, melynek ő egyik főharcosa volt a francia közoktatásban. Örömmel hallottam a magam részéről, hogy ő is az irodalmi célt tartja legfontosabbnak és hogy fenkölt gondolkozásában óvja a tanárokat az ellaposodástól és a köznapiságtól.

Delobel úr, a rendező-bizottság titkára ezután felolvasta jelentését, amelyben röviden összefoglalta a tárgyalások leglényegesebb részeit és legfontosabb eredményeit.

Végül az egyes államok hivatalos kiküldöttei adták át nemzetük üdvözletét. Magyar állami képviselő hiányában az ott levő hazánkfiai megbízásából *Chovancsák István* főreáliskolai tanár mondott a magyar tanárság nevében egynehány üdvözlő szót.

A nyelvtanárok párizsi kongresszusa a nyelvtanításban a direkt módszert vitte diadalra, miután annak egyik legfontosabb eszközét, a *grammatikai tanítást* végleg megállapította. *Tehát: nem a grammatika tanítása a lényeges, hanem a grammatikai tanítás* az alsó fokon, míg a felső fokon a már szerzett nyelvismeretet, egy a lelki műveltség fejlesztésére szolgáló eszköznek kell tekinteni, tehát első sorban az irodalmi szépségek élvezését kell tanítványainknak lehetővé tenni.

A kongresszus a jövőre nem kapott sehová meghivást. Az Országos Tanáregyesület kebelében nem régen alakult «modern nyelvtanítási szakbizottság» legutóbb elhatározta, hogy előkészületeket tesz arra, hogy 2—3 év mulva ide Budapestre gyűjtse nemzetközi tanácskozásra a modern nyelvek tanárait. Párizs után merész vállalkozás, de a siker nincs kizárva. *Dr. Kaiblinger Fülöp.*

Az osztrák reáliskolák új tanterve.*

A reáliskolák ügye 1870 óta az egyes tartományi hatóságokra bizatott. Az 1879-iki tanterv, mint normal-tanterv szerepelt, mely az egyes tartományokban annak különleges viszonyaihoz képest módo-

* Normallehrplan der Realschulen. Verordnung des Ministers für Kultus und Unterricht vom 8. April 1909. Z. 14.741, betreffend einen Normallehrplan für Realschulen. Preis 30 H. Wien, Schulbücher-Verlag 1909.